

МЕЂУНАРОДНИ МОНАШКИ СИМПОСИОН

„950 ГОДИНА ПРЕПОДОБНОГ ПРОХОРА ПЧИЊСКОГ“

Манастир Преподобног Прохора

30–31. октобар 2020. г. Г.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ, ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕДЛОЗИ

Идеал монаштава налазимо у „Подвижничким уставима“ Светог Василија Великог, где он говори о духовним плодовима монашког подвига у општежићу: „Управо они унапред стичу добра обећаног Царства, својим врлинским животом и општењем представљајући тачно подражавање тамошњег држања и стања. Они су заиста стекли потпуно нестицање, немајући код себе ништа своје: све је заправо заједничко. Они људском животу јасно показују колико нам је добра донело Спаситељево Очовечење. Јер они, растргнуту и на хиљаду комада расцепкану људску природу, у складу са својим моћима, поново сједињују и са самим собом и са Богом. Јер, то беше возглављење Спаситељевог домостроја у телу – довести људску природу у јединство са собом и са Спаситељем, те поништивши лукави расцеп, обновити првобитно јединство, слично најбољем лекару који леком спасења поново повезује тело које је било раскинуто на много делова.“¹

Видите какву силу има монаштво! Да ли у савременом свету постоји свест о оваквим чудесним дејствима монаштва? Да ли се у Цркви Христовој

¹ Свети Василије Велики, „Подвижнички устави“, у Трагом јеванђелског подвига (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 1999), 291.

о монаштву размишља онако како је о њему размишљао Свети Василије Велики? Да ли је Црква заборавила колико аутентично монаштво може да јој помогне у делу исцељења пале људске природе и њеном поновном

сједињењу са Богом? Са друге стране, ако би таква свест и постојала, да ли је савремено монаштво способно да испуни овако узвишене задатке? Ако није, зашто је то тако и како бисмо могли да му помогнемо да достигне тај циљ?

Одговоре на ова и друга питања покушао је да пружи монашки симпозион, који је поводом 950 година од оснивања Манастира Преподобног Прохора Пчињског, а са благословом Његовог Преосвештенства епископа врањског г. Пахомија, одржан у овом манастиру 30. и 31. октобра.

Уочи почетка рада, Преосвећени владика Пахомије је, уз саслуживање присутних свештенослужитеља, одслужио у манастирском храму мали помен новопредстављеном митрополиту Црногорско-приморском г. Амфилохију, који се тог јутра упокојио.

На почетку пленарног заседања прочитано је писмо **Његове Светости Патријарха српског г. г. Иринеја**, којим је он благословио рад скупа и учеснике на њему. Посебно је нагласио: „Овај симпозион ће нам пружити прилику не само да чујемо излагања монаха и свештенмонаха из сестринских православних Цркава о историји монашких подвига, него ће се разговарати и о савременим изазовима у монашком животу, различитим искуствима и много чему другом на ползу* у равноангелским подвизима.“

У свом поздравном слову, **Његово Преосвештенство епископ врањски г. Пахомије**, председник Организационог одбора светопрохорског монашког сабора, рекао је да је подвиг Преподобног Прохора био инспирација многим поколењима да се посвете монашком подвигу. Његов пример, по свим приликама, подстакао је и младог Светог Саву да крене монашким путем. И као што већ десет векова надахњује монаштво, тако је и данас сакупио монахе и монахиње на овај скуп.

Живот и монашки подвиг Преподобног Прохора одражавају јеванђелске речи: *Ако зрно пшенично паднувши на земљу не умре, онда једно остане; ако ли умре, род многи доноси*², јер је и он својим монашким

* корист

опредељењем умро за овај свет, да би у подвизавању уродио многим благодатним даровима.

Епископ врањски истакао је и везу са манастиром Хиландаром, која траје кроз векове све до данас, а у новије време оствареној преко блаженопочившег архимандрита Пајсија који је, као некадашњи хиландарски игуман и игуман Манастира Светог Прохора, обновио монаштво овог манастира и Епархије у целини. Потврда ове духовне везе јесте учешће манастира Хиландара у организацији данашњег скупа.

Високопреподобни архимандрит Методије, игуман светог манастира Хиландара, потпредседник организационог одбора светопрохорског монашког сабора, примећује да је монаштво било *светиљка тела* Цркве и *њено здраво око*³, које је увек било способно да сагледа ствари на исправан начин. Као светилници расуђивања, монаси су давали одговоре на најтежа питања, како се не би скренуло са спасоносног јеванђелског пута. Ради тога, веома је важно да православна Црква, имајући увек на уму Спаситељеве речи: *Ви сте со земљи; ако со обљутави, чиме ће се осолити?*⁴, чува и негује монаштво, да му помаже у напредовању, како би оно својим најбољим плодовима узвраћало на ту бригу. Зато су овакви скупови велики благослов за монаштво, а самим тим и за Цркву Христову у целини.

У ово време, када је дух потрошачког друштва учинио да цело човечанство – заједно са нама, православним хришћанима – највећу бригу посвећује угађању себи и својим страстима, све је мање оних који могу да

² Јн. 12, 24

³ Лк. 11, 34.

⁴ Мт. 5, 13.

разумеју или макар наслуте суштину монаштва, тако да је и свест о његовој неопходности недовољно развијена. Са друге стране, Црква Христова, али и цела васељена, лишене примера делатног духовног подвига испуњавања јеванђелских заповести, а на путу ка спасењу и сједињењу са Богом, у ова времена као никада раније имају потребу за монаштвом, чији је идеал живота осликан стихом пасхалне песме: *Јуче ти се сапогребох, Христе, данас заједно с Тобом васкрслим устајем.*⁵

Архимандрит Методије, игуман Манастира Светог Прохора изложио је живот Преподобног Прохора у светлости Јеванђеља и Васкрсења Христовог.

Из одломка житија Светог Прохора: „Слушајући речи Господа Христа у Јеванђељу: *Који љуби оца или матер већма него мене, није мене достојан*⁶ и *’Који ме љуби, нека узме крст свој, и иде за мном’*⁷ Прохор се, укрепљаван и озараван Духом Божјим, реши да остави свет и све красоте света, и да се сав посвети Богу“, може се видети да је Свети Прохор био надахнут јеванђелским речима за одлуку да се посвети монаштву, стога је и читав његов монашки живот за духовну основу имао Јеванђеље. По речима Светог Оца Јустина, сваки хришћанин дужан је да својим животом „исписује и даље Јеванђеље Христово“. Сходно томе, живот светог Прохора је уистину био једно „живо ходајуће Јеванђеље Христово“.

Својим животом Преподобни је постао сведок да је смрт побеђена кроз Христа. Он доказује и оличава Христову борбу и победу, у њему се она поново збива на личном плану. Монашки живот којим је живео Свети Прохор јесте стално умирање – али, они који умиру ради Христа и васкрсавају са Њим. Чудо мироточења, по оцу Методију, најбоље потврђује да су се на Светом Прохору

⁵ Преподобни Јован Дамаскин, трећа песма канона свете и велике Недеље Пасхе,.

⁶ Мт. 10, 37 ⁷

Према: Мт. 10, 38.

испуниле речи Спаситељеве да ће из телеса верних потећи реке воде живе⁷. Управо та река благодати Божије тече девет и по векова из светог тела Преподобног Прохора, раздељујући благодатне дарове свима који му са вером и љубављу притичу. Његове чудотворне мошти су доказ и сведочанство темеља наше вере – Васкрсења Христовог, али и нашег васкрсења о Другом Христовом доласку.

ПРВО ЗАСЕДАЊЕ

Општежиће - откровење славе Царства Божијег које долази

Како би се онима који желе да на себе узму благи јарам монашког подвига омогућили најбољи услови за исправан почетак на путу који су изабрали, потребно је да епархије помесних православних цркава имају најмање по једну мушку и женску монашку заједницу, уређену по правилима општежитељног живота. Стога је општежиће главна тема **првог заседања**, а његов наслов „Општежиће – откровење славе Царства Божијег које долази“ настао је на основу поука Светог Василија Великог, који тврди да монаси у општежићу унапред стичу добра обећаног Царства, док својим врлинским животом и општењем јасно изображавају живот и стање у њему.⁸ Дакле, према његовом учењу, у општежићу се кроз јеванђелски живот монаха открива слава Царства Божијег које долази.

⁷ Види: Јн. 7, 38.

⁸ Свети Василије Велики, „Подвижнички устави“, у *Трагом јеванђелског подвига*, 291.

- **Митрополит загребачко-љубљански Порфирије:** Улога епископа у обнови општежитељног монаштва СПЦ: досадашња искуства и предлози за будућност.⁹
- **Јеромонах Лука, сабрат манастира Григоријата, Света Гора:** Устројство општежића према практичном учењу блаженопочившег игумана архимандрита Георгија Капсаниса.
- **Игуманија Јулијанија, настојатељица Зачатјевског манастира у Москви:** Улога Синодалне комисије у процесу обнове и развијања монаштва РПЦ
- **Протосинђел Теофан, игуман Скита Преподобног Силуана Атоског у Рунији:** Духовни изазови у оснивању нових монашких заједница.

Јеромонах Лука

Устројство општежића према практичном учењу
блаженопочившег игумана архимандрита Георгија Капсаниса

Православно општежитељно монаштво била је и визија блаженопочившег оца Пајсија, игумана светог манастира Хиландара а потоњег старца ове свете обитељи, Манастира Преподобног Прохора Пчињског.

Како, по блаженопочившем старцу Георгију, устројити живот у једном општежитељном манастиру, да би он допринео сједињењу монаха са Христом

⁹ Митрополит загребачко-љубљански г. Порфирије, и поред велике жеље да узме учешћа на симпозиону и одговори на ову врло важну тему, због одласка на сахрану Митрополита црногорско-приморског г. Амфилохија, није успео да нам се обрати.

и његовом обожењу? Навешћемо неколико основа на којима се углавном, према старцу Георгију, темељи живот у православном општежићу:

1) Заједнички живот у Христу

Заједничко власништво монаха и њихов заједнички живот у Христу чини општежиће простором љубави и слободе. Заједнички живот практично подразумева подвиг послушности.

Манастирска трпеза није просто „време јела“, већ време током којег се остварује и учвршћује јединство братства, као што су хришћани првих апостолских времена на „агапама“ неговали љубав и братољубље.

Како би се развијала заједница љубави међу браћом, старац је установио и редовне синаксисе братства.

2) Заједничко свето богослужење

Поштовање правила служи и другим духовним циљевима. Оно одражава и развија послушност монаха предању и одредбама Цркве, помажући им да себе поставе испод Цркве и у Цркву, а не изнад ње. Поштовањем правила се исто тако осигурава добар поредак у храму, слога и јединство заједнице која у богослужењу учествује.

Заједничко свето богослужење не значи да током преосталог дана и ноћи монах не прославља Бога. И након отпуста на служби, он живи богослужбено. Читав његов живот у манастиру, послушање које обавља, трпеза, молитва, ћутање и одмор, његов однос према братији и примање гостију приносе се као Литургија Светој Тројици.

3) Послушања

Монах се не само занима послушањем, већ се и освећује њиме. То освећење остварује се двојачко: прво – кроз љубав коју монах изражава, приносећи себе као жртву братији општежића; и друго – када свакодневним учешћем у разноврсним послушањима спознаје своје слабости, продубљује самоспознају, увиђа потребе и тешкоће своје братије и тако „проширује“ своје срце.

4) Православно вероисповедање

Разматрајући улогу православног монаштва, старац наводи речи Светог Јована Лествичника, који саветује пастира општежића: „Остављај својим синовима наслеђе бестрасне вере и побожних догмата“¹⁰

Манастири, који су устројени онако како би желео отац Георгије Капсанис, постају домови духовне утехе за људе, јер се у њима из срцаца покајаних монаха излива благодат Христова.

Игуманија Јулијанија

Улога Синодалне комисије за манастире и монаштво
у обнови и унапређењу монаштва РПЦ

На почетку свог излагања, игуманија Јулијанија је подсетила на веома снажно и увек присутно у руском монаштву осећање братске љубави према српском монаштву, посебно због догађаја 20. века, када су у Србији нашли спасење прогнани монаси и монахиње из руских манастира.

Потом нас је упознала са неким чињеницама о обнови руског монаштва, која је почела крајем 80-тих година 20. века, а после празновања 1000-годишњице крштења Русије: 1988. године на канонској територији Руске православне Цркве било је свега 22 активна манастира, док је 2020. године активно 934 манастира. Процес обнове монаштва под сталном је пастриском бригом Предстојатеља Руске Цркве.

Ради координације питања везаних за живот манастира, 1990. године формирана је Синодска комисија за манастире и монаштво, која је 2012. године преименована у Синодали одсек за манастире и монаштво. Основни

задатак Одсека јесте пружање подршке манастирима у организацији унутрашњег живота, у складу са одлукама Патријарха и светог Синода.

¹⁰ Свети Јован Лествичник, „Поука пастиру“, у *Лествица* (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 2008), 214.

Његова светост, патријарх Кирил дефинисао је главни циљ: „Најважније наслеђе сваког манастира јесте христољубиво и добродетелно братство, на челу са игуманом или игуманијом, а наш основни циљ – учинити све да савремене обитељи постану расадници исконског благочешћа и светости.“ Овај Одсек има разне видове делатности, чији је основни циљ пружање помоћи у организацији унутрашњег живота и духовног живота манастира. То се постиже углавном на два начина:

1) Кроз посете епархијама, са циљем упознавања са животом манастира. Посебно место имају путовања у манастирске парохије којима предстоји добијање статуса манастира (када постоји група монаха која жели да прерасте у нов манастир).

2) Кроз црквено-друштвене догађаје. Одсек организује свој рад, усмерен ка истраживању древних монашких традиција у условима савременог живота као и међународну конференцију „Наслеђе апостолских традиција у савременим манастирима“.

Посебно треба нагласити значај састанака свих игумана и игуманија РПЦ уз председавање Патријарха, који се организују поводом великих јубилеја и представљају велику духовну подршку руском монаштву.

Протосинђел Теофан Духовни

изазови у оснивању нових монашких заједница

Прави проблем у оснивању манастира данас проистиче из чињенице да се у човеку, урођеном у грех, угасила чежња за светошћу. Отац Теофан издваја неколико тематских целина, у којима разматра актуелне проблеме са којима се суочава савремено монаштво:

1. *Проблеми који су настали због самог окружења у коме су васпитани и одрасли кандидати за монаштво*

Порекло из проблематичних породица утиче на то да кандидат за монаштво сву ускраћеност из свог несрећног детињства пројектује на игумана, односно игуманију.

Кандидати за монаштво долазе из породица у којима нису делили живот са више браће и сестара. У таквим околностима, неко ко није имао браћу и сестре током формирања свог карактера, тешко ће се прилагодити начину живота где ће морати да дели читав живот са другом, многобројном браћом и сестрама.

Зависност од друштвених мрежа, интернета, компјутера и телефона, коју су данашњи кандидати за монаштво развили током дечијег или пубертетског узраста. Игумани манастира у наше време налазе се пред не малим изазовом налажења решења како да им помогну да се ослободе уза зависности.

2. Туђиновање – напуштање света

Манастири се данас суочавају са приливом поклоника и туриста, а због малобројности монаха у заједницама, млади монаси и почетници – искушеници морају да ступају у контакт са онима чији су живот тек оставили иза себе.

3. Непостајње опитних учитеља и врлинских вођа на монашком путу

Суровости историје (посебно комунизма) пресекле су природно преношење аутентичних монашких традиција из једног поколења у друго. Генерација која ја покушала да обнови ланац историје, генерација лишена живих примера и духовног очинства, била је уопштено говорећи, генерација жртве.

4. Недостатак активне подршке од стране црквене управе, а неретко и њено неразумевање монашког живота

У „интересу“ Цркве, млади изданци, још духовно незрели, превремено се искорењују из својих монашких обитељи, или ради оснивања нових заједница, или – кад је реч о мушким манастирима – да би били рукоположени у јеромонахе и касније послати на опслуживање парохија.

ДРУГО ЗАСЕДАЊЕ

Монашки подвиг – делатно испуњење апостолских речи

*Мени се разане свет и ја свету.*¹¹

На првом заседању смо видели колико је важно за почетнике у монаштву да манастир у коме почињу свој подвиг представља добро уређену монашку заједницу. Али, само место не спасава; ма колико манастир био добар и ма колико имао искусних духовника, ако се они који дођу да монахују и сами озбиљно не потруде на свом спасењу, неће имати никаквог духовног напретка. Због тога је као основна тема **другог заседања** истакнут монашки подвиг као делатно испуњење апостолских речи *Мени се разане свет и ја свету*. Овај наслов настао је на основу поука аве Доротеја. Читав монашки подвиг Преподобни објашњава наведеним речима Светог апостола Павла, откривајући нам да се „свет разапиње човеку када се човек одриче од света, уколико монахује, оставља родитеље, новац, имање, занимање, трговину“, а даље, као што знамо, објашњава да се човек разапиње свету „када се, одрекавши се од спољашњих ствари, подвизава и против самих наслада, или против саме похоте за стварима, и својих прохтева, и када умртви своје страсти.“¹²

- **Митрополит Атанасије Лимасолски, Кипар:** Унутрашњи живот монаха у данашњој духовној стварности

¹¹ Гал. 6, 14.

¹² „О одрицању (од света)“ у *Поуке аве Доротеја* (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 1991), 29.

- **Епископ стобијски Давид, Охридска архиепископија:** О умносрдачној молитви у монашком животу
- **Јеромонах Петар, игуман манастира Пиносава:** Многобрижност – мајка многих зала у монашком животу
- **Јеромонах Рафаило, игуман манастира Подмаине:** Добротољубље – вапајни зов Отаца и Учитеља

Митрополит Атанасије

Унутрашњи живот монаха у данашњој духовној стварности

Митрополит Атанасије је у уводном делу свог излагања изложио пут унутрашњег живота монаха, који почиње одлуком његове слободне воље да се посвети монаштву, следујући Господњем позиву: *Ко хоће за мном да иде, нека се одрекне себе и узме крст свој, и за мном иде*¹³.

Ове јеванђелске речи он даље разлаже на фрагменте и ближе их објашњава: *Ко хоће* значи „онај ко жели“. Онај који хоће – може, у Христу Који даје моћ. Он је наш праобраз и прволик, док ми тежимо да постанемо слични Њему. Речи *Нека се одрекне себе* не значе одрицање од нашег бића Богом сазданог, коме тежимо, него одрицање од палог човека, иструлелог од последица пада у страсти и грехе. После *нека се одрекне себе*, после одричног, долазимо до потврдног исказа: *нека узме крст свој*. Када је у потпуном бешчашћу и изнемоглости види да се скоро све изгубило и завршило, када схвати да му не преостаје ништа друго него да преда душу и изговори: *сврши се*¹⁴, да сиђе у пакао најдубљег смирења и богоостављености, догађа се оно чиме Господ завршава своје речи: *нека пође за мном*. Слуга тада заиста постаје син,

¹³ Мк. 8, 34.

¹⁴ Јн. 19, 30.

заробљеник – слободан. То је монахов унутрашњи живот у Христу, Царство Господа Бога нашега у нама.

Када је у питању савремено монаштво, Митрополит наглашава да истински страшну, болну и тешко изводљиву борбу данашњег монаха не чине толико трудови, бдења, спавање на земљи, богослужења и остали напори монашког живота, колико рушење идола његовог „ја“. А то је заиста тешко, мучно и страховито болно. Човек, одрастајући у свету, гради од свога „ја“ лажног идола и поистовећује се са њим, а да тога није ни свестан. Међутим, човекољубива рука Господња, исцељујуће и очински, али и убитачно и одлучно, немилостиво удара лажног идола. Ако се тада монах поузда у Бога а не у своја дела и у себе самог, из његовог самртничког бића јавља се слабашна молитва: „Господе Исусе Христе, помилуј ме!“ Благодарни подвижник тада славослови безграничну љубав Женика Христа и

са сузама исповеда: *Добро ми је што си ме унизио, да бих научио законе Твоје.*¹⁵

Ако се ова лекција успешно савлада, све остало је веома лако и решиво, али су увек потребни будност и доследност – упозорава митрополит – јер прелест немара и непажња вребају да украду благо које је подражавалац Христов сакупио у својој души, по речи Светог Јована Лествичника: *Моли се за опроштај грехова, чак и када се попнеш на врх лествице врлина*¹⁶

Епископ Давид

О умносрдачној молитви у монашком животу

¹⁵ Пс. 117, 71.

¹⁶ Свети Јован Лествичник, „Поука XVIII. О мајци врлина, светој и блаженој молитви“, у *Лествица*, 189.

Да би се проникло у тајну монаха, у тајну синова и кћери Васкрсења, неопходно је схватити тајну молитве. Током векова, једна молитва, посебно за монахе постаје главни пут, царски пут! Ретко који елеменат православног наслеђа изазива тако живи интерес, као што то и данас чини исихастичка молитва. Редовно изговарање Исусове молитве чини молитву дубоко унутрашњом и јединственом; то није нешто што монах чини у одређеним тренуцима, него кроз читаво своје време. Дакле, изговарање молитве није привремено, већ стално стање, у коме монах влада својим умом, а разне помисли не владају њиме.

Целокупан монашки живот, свако кретање, чак и осмех, монах треба да претвори у молитву. Он треба да приноси на жртву не оно што има, већ оно што јесте. За монаха молитва представља непрекидно стваралаштво, узвишеније од сваког другог стваралаштва и од сваке друге науке.

Владика Давид посебно наглашава да је Исусова молитва мерило исправности монаха, и то по питањима:

1. припадности саборној Цркви:

Монаху може бити дат дар молитве једино уколико је недељиви део саборне Цркве. Изван Цркве, у расколима и јересима, не постоје плодови молитве, будући да је она дар Светог Духа у Цркви, а не изван ње.

2. исповедања догмата вере:

Исусова молитва у себи садржи сву истину Јеванђеља и обухвата две основне тајне Православне вере: Оваплоћење Христово и Свету Тројицу. У молитви се призива Исус, по Његовом људском имену; а по Његовој вечној Божанској природи, у истој тој молитви, Он се назива Господом. Потом, иако је упућена Христу, молитва указује и на Оца, јер се Христос назива Сином Божијим, док је Свети Дух присутан у молитви, будући да нико не може назвати Христа Господом, осим Светим Духом¹⁷.

¹⁷ Према: 1 Кор. 12. 3 ¹⁹
Мт. 6, 31–34.

Јеромонах Петар

Многобрижност – мајка многих зала у монаштву

Као својеврсан мото свог излагања, отац Петар наводи Христове речи које позивају сваког човека, а најпре монахе, на безбрижност и удаљавање од сујетне многобрижности: *Не брините се, дакле, говорећи: Шта ћемо јести, или шта ћемо пити, или чиме ћемо се оденути? Јер све ово незнабошци ишту; а зна и Отац ваш небески да вам треба све ово. Него иштите најпре Царство Божије и правду Његову, и ово ће вам се све додати. Не брините се дакле, за сутра; јер сутра бринуће се за се. Доста је сваком дану зла свога.*¹⁹

Посебну пажњу обратио је на тумачење монашког позива Светог Јована Лествичника – да су монаси у ангелском чину и стога, слично Ангелима, непрестано треба да безметежно служе Богу: „Монах припада анђелском чину и води анђелски живот, који се остварује у вештастvenом и прљавом телу. Монах је човек који се држи само Божијих заповести и речи, у свако време, на сваком месту, у сваком послу.“¹⁸

Наводећи пример опадања монашког живота на Светој Гори за време Светог Нила Мироточивог, отац Петар подсетио је на страшне и упозоравајуће последице многобрижности, услед напуштања монашког сиромаштва и једноставности живота. Осврнуо се такође на речи Светог

Нила, чији је смисао садржан у наслову његовог реферата: „Бежите од многобрижности, јер она је мајка скоро свакога зла у монаштву.“

Кроз читаво излагање наглашава се значај верности светогорској монашкој традицији, коју нам је пренео Свети Сава Немањић, уградивши је у прве

¹⁸ Свети Јован Лествичник, „Поука I. О одрицању и одвајању од сујетног живота“, у *Лествица*, 19.

монашке типике – уставе за наше највеће манастире: Студеницу, Хиландар, карејску Испосницу и друге.

Отац Петар навео је и неке погубне последице многобрижности у српском савременом монаштву, које се огледају у претераној бризи за спољашњу грађевинску обнову, неумереној новоградњи и јурњавом за материјалним благом, што никако не сме бити примарно у монаштву. Овде је навео опомињуће речи старца Тадеја Витовничког: „Манастири су нам неретко постали градилишта зграда и конака, док се о грађењу људских душа често недовољно брине.“

На крају је, помињући поједине савремене позитивне примере, као закључак свог рада указао на решење за сваки облик неустројства у нашем монаштву, а то је – потпуна верност и пажљиво следовање светогорској монашкој традицији, која је освештана Духом Светим. Само ће она обновити и наше монаштво, учинивши га да увек буде светлост свету и со земље.

Јеромонах Рафаило

Добротољубље – вапајни зов Отаца и учитеља

На почетку свог излагања о Добротољубљу, отац Рафаило подсетио је на Господње чудо умножавања хлебова, где се каже: *Овде има једно момче које има пет хлебова јечмених и две рибе. Али шта је то на толико мноштво?*¹⁹ По његовом мишљењу, као што је Христос са пет хлебова нахранио мноштво људи, тако да је чак преостало дванаест котарица, исто тако и нас Господ храни са пет томова Добротољубља.

Има већ двадесетак година како је манастир Хиландар почео да издаје ово петотомно дело у преводу на српски језик, даривајући тиме српско монаштво даром непроцењиве вредности. Али, да ли је оно на прави начин

¹⁹ Јн. 6, 9.

одреаговало на овај духовни дар, пита се даље отац Рафаило и, дајући свој одговор: „Мислим да није“, даље појашњава: Јер, да је знало на прави начин да искористи највеће бисере великих учитеља подвижништва сабраних у Добротољубљу, српско монаштво би данас било на много вишем духовном нивоу. Најбољи пример духовног одговора на тај велики дар је оптинска обитељ, која је својеврсни плод Филокалије и због тога украшена великим бројем Светих, изданцима ове обитељи. У нашем монаштву није постојала јасна свест о потреби превођења Добротољубља на српски језик. Дакле, ми нисмо ни тражили Добротољубље. Па како је онда оно стигло до нас? – пита се на крају отац Рафаило. Љубав Отаца према нама учинила је да Добротољубље дође до нас, да се преведе на српски језик. Његова појава је у ствари „вапајни зов“, којим нас Оци позивају да озбиљније схватимо свој монашки пут. И као што су се они, живећи у телу, бринули за спасење људи, још више се о томе брину сада, када су из привременог живота прешли у вечни. Због тога смо дужни да са највећим усрђем одговоримо на овај њихов „вапајни зов“.

Добротољубље је веома прикладно за духовно руковођење савременог монаштва, и поред тога што неки мисле да смо данас много удаљени од његовог духа јер су Оци, од чијих је дела оно састављено, иста писали за људе који су живели у древним и потпуно другачијим временима. Да би поткрепио ову тврдњу, отац Рафаило наводи пример Светог Марка Подвижника, који је монаху Николају као главни подвиг одредио не пост, молитву и нешто уобичајено, већ непрестано сећање на добротинства Божија: „Постарај се да у непрестаном сећању држиш добра која си примио од Бога.“²⁰

Ова поука из Добротољубља врло је применљива за духовно руковођење почетника у монаштву нашег времена, који већином долазе веома ослабљени и никако не могу да испуне неки од уобичајених монашких подвига, као што су: бдење, пост, дуга богослужења и друго. Данас сви

²⁰ Свети Марко Подвижник, „Посланица монаху Николају“, у *Добротољубље*, том I (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 1999), 345.

говоре о такозваној „5G мрежи“, али српско монаштво треба да се „прикључи“ на своју духовну „5D мрежу“, коју чини пет томова Добротољубља – сликовито завршава своје излагање отац Рафаило.

ТРЕЋЕ ЗАСЕДАЊЕ

Одговор данашњег монаштва на речи Господње:

Ви сте светлост свету²¹²²

Након постављања доброг почетка у здравој монашкој заједници и преласка пута доброг монашког подвига, моћи ћемо са апостолом да узвикнемо: *Благословен Бог и Отац Господа нашега Исуса Христа, Отац милосрђа и Бог сваке утехе, Који нас теши у свакој невољи нашој да бисмо ми могли тјешити оне који су у свакој невољи утјехом којом нас саме тјешу Бог.*²⁴ На овом месту умесно је подсетити да је монашки живот – живот апостолски. Јер, они који су кроз монаштво испунили јеванђелске заповести и стекли јеванђелске врлине, којима *Бог сваке утјехе* шаље помоћ у *свакој невољи* њиховој, заиста су се удостојили апостолске благодати и сада могу *тешити оне који су у свакој невољи*. И као што се кроз монаштво све до данас у Цркви наставља апостолско служење, тако се и речи које је Господ упућивао њима, својим ученицима, могу применити и на нас који Му служимо у монашком чину. *Ви сте светлост свету* – говорио је Господ апостолима, шаљући их да проповедају и додајући: *Нити се ужиже свјетилка и меће под суд него на свијећњак те свијетли свима који су у кући.*²³ Тумачећи ове речи из Матејевог Јеванђеља, Блажени Теофилакт каже да је Спаситељ својим ученицима хтео да поручи да као што је Он, Христос, у њима запалио неугасиву светлост благодати, тако је на њима да се ревносно потруде да и другима засијају светлошћу свога живота.²⁴ Тако смо дошли до наслова

²¹ Мт. 5, 14.

²² Кор. 3–4.

²³ Мт. 5, 15.

²⁴ Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светог Еванђеља од Матеја* (Манастир Високи Дечани, 1996), 62.

трећег заседања – „Одговор данашњег монаштва на Господње речи: *Ви сте светлост свету.*

- **Митрополит Венијамин, егзарх Белоруске православне цркве Московске патријаршије** : Монаштво – јеванђелска проповед личним животом и сведочење Царства Божијег које долази²⁵
-
- **Архимандрит Тимотеј, игуман Манастира Вазнесења**: Бежање од света као светлост свету
 - **Игуманија Јелена, настојатељица манастира Ћелија Пиперска**: Обнова монаштва у Црној Гори и његова улога у обнови живота Цркве и њених епархија

Митрополит Венијамин

Монаштво – јеванђелска проповед личним животом и
сведочење Царства Божијег које долази

Сви хришћани, а посебно монаси, који имају највише могућности за то, проповедају Јеванђеље, сведочећи о њему својим животом. У Јеванђељу је концентрисана суштина хришћанске вере, то је блага вест да је Христос спасао човека од вечног робовања греху. Он је победио основно зло света – телесну, душевну и духовну смрт, својим оваплоћењем, смрћу и Васкрсењем.

Видимо шта се данас дешава у свету који се брзо мења. Пропагира се живот у коме нема Христа, живот где је изгубљеним душама врло лако да забораве на Бога и живе ради себе и ради света, без икакве перспективе вечности. Људи

²⁵ По благослову Митрополита Венијамина, његов рад је на симпосиону прочитао јеромонах Михеј.

су у недоумици, духовно су гладни. Како да им дамо то што им је потребно, како да им покажемо пут који води ка спасењу њихових душа?

Поставља се питање: Да ли је наш сопствени живот довољно снажно сведочанство јеванђелске проповеди и Царства Божијег које долази? Митрополит нам као одговор на ово питање износи пример Преподобног Сергија Радоњешког. Овај велики руски подвижник и наставник монаха није оставио иза себе ни једног јединог написаног слова, штавише, он је увек избегавао јавно учење. Управо због тога можемо рећи да је његово учење – његов живот. „Смирена кротост – основна је духовна нит његове личности“, писали су о њему истраживачи. Овај велики Светитељ је постао истински светионик за савременике и потомке, човек који је умео да потчини свој живот јеванђелским заповестима љубави и једномислија. Он је учио не речима, већ својим делима и начином живота, односом ка окружењу, и народ је чуо такву проповед.

Преподобни Пајсије Светогорац је говорио „Када мирјани, чак и неверујући, дођу у манастир и виде праве монахе, тада ће, уколико су за то способни, и сами постати верници. Истински монах – то је светлост свету.“

Митрополит на крају наводи пример из свог личног искуства, када је један млади човек, његов савременик, налазећи се у сумњама и тражењу смисла живота, после посете Псково-Печерском манастиру написао: „Тамо сам се сусрео са људима који су очистили своја срца, смирили страсти, победили егоизам и већ овде на земљи зраче невероватном светлошћу и топлином. Мени више нису потребни докази да Царство Божије постоји, зато што сам видео и чуо сведоке тог Царства. На примеру стараца подвижника видео сам да је савршенство могуће достигнути овде на земљи и да се Царство Божије не налази негде далеко у космосу, већ много ближе: у топлим, чистом и живом срцу испуњеном љубављу.“

Да би монашки начин живота, као јеванђелска проповед, доносио плодове, неопходно је најпре изучавање Јеванђеља, а потом и живот у складу са њим – сматра митрополит Венијамин. У прилог томе додаје поуку Светог Игњатија Брјанчанинова из „Прилога савременом монаштву“: „Монах је

дужан да се од првог тренутка када ступи у манастир, занима детаљним проучавањем Јеванђеља, да га изучи тако да му је увек на памети, да за сваки поступак, сваки корак и сваку помисао има спремну јеванђељску поуку.“

Архимандрит Тимотеј

Бежање од света као светлост свету

Из житија Преподобног Прохора Пчињског, али и из многих других житија Преподобних монаха и монахиња можемо видети да је у сваком нараштају Господ пројављивао неке од њих као светлост свету. Ма колико се они скривали и бежали дубоко у пустињу, Господ их је на разне начине откривао свету. Премда су они на тај начин трпели незнатну штету на рачун свог духовног и телесног подвига, корист коју је свет добијао од њих била је неупоредиво већа. Томе су свакако претходила велика одрицања оних који су бежали од света.

Међутим, отац Тимотеј скреће пажњу на то да монаси, трудећи се у манастиру, не размишљају о томе да ће једнога дана бити светлост свету. То је Божији промисао – кога ће и када показати људима као сасуд Духа Светога.

Свој одговор на Господње речи: „Ви сте свјетлост свету“, данашње монаштво мора црпети од Онога Чије речи сведочи, а самим тим, и Чију светлост сведочи. Због тога отац Тимотеј поручује данашњем монаштву:

Немојмо нудити свету оно што он већ поседује – људску утеху, него оно што му је прѐко потребно – Божанску утеху. Манастири су ванвременске радионице и није потребно да ми подражавамо свет, како бисмо га привукли. У данашње време, духовна и мисионарска делатност монаштва заснива се на издавачкој делатности и разним предавањима, а интернет је простор на коме се углавном све одвија. Наравно, све се то дешава уз благослов игумана у манастиру и надлежног епископа. Али и поред тога, увек постоји бојазан да се пређе граница и да се монаси, зарад мисионарења у свету, одвоје од молитве и подвига, упозорава нас отац Тимотеј.

Ми се најпре морамо погрузити у таму свог незнања, и заједно са Светим Григоријем Паламом узвикивати: „Госпoде, просвети таму моју!“, да бисмо били обасјани науком Духа Светога. Зато је, објашњава нам отац Тимотеј, своје данашње излагање и назвао „Бежање од света као светлост свету“, закључујући овим речима: Сигурно да данашње монаштво, изузев појединаца, нема подвиге Отаца египатске пустиње, али ако се потрудимо да схватимо начин њиховог размишљања, њиховог односа према свету, већ смо на добром путу.

У току разговора који је уследио након излагања, једно од питања које је постављено архимандриту Тимотеју односило се на нешто што је он у више наврата нагласио, а везано је за то да монаси никада себе не би смели да виде као некога ко ће једног дана бити „светлост свету“, већ да је то у рукама Божијег промисла. Шта се, међутим, дешава када почетници у монаштву, долазећи у манастир, у свом срцу имају овакву тежњу? Отац Тимотеј је одговорио да је на игуманима и игуманијама да овакве неприличне жеље код почетника одмах одсецају, како им не би нанеле велику духовну штету. Уколико неко не жели да се исправи по овом питању, то је јасан показатељ његовом духовном руководитељу да је потребно озбиљно испитати да ли је овакав кандидат уопште способан да прими монаштво.

Игуманија Јелена Обнова

монаштва у Црној Гори

и његова улога у обнови живота Цркве и њених епархија

Одговарајући на задату тему, мати Јелена се пита: „Како смо опстали као монаси?“ – и у наставку одговара: „Мислим да нас је то милост Божја сачувала. Да овдје живимо, радимо и обнављамо светиње. Када смо одлазили у манастир, није нам ни падало на памет да би се наша одлука да живимо као монахиње могла тицати било кога сем Христа и нас самих. Нисмо помишљале да би то могло имати значаја за Цркву. У последње вријеме се, међутим,

показало како је и то био дио премудрог Божијег Промисла. Нашли смо се у историјском тренутку у коме, послје 800 година непрекидног живота Цркве Божје на овим просторима, учествујемо у њеном спасавању од затирања.

Данас, када смо изградили манастире, имамо осјећај да Бог од нас тражи један други подвиг. Као да нам Христос говори: 'Дјецо моја, доста је било зидања и градње, сада се сјећајте више мојих страдања и мојега имена'."

Мати Јелена своје излагање завршава речима из беседе на празник Светог Стефана Пиперског блаженопочившег митрополита Амфилохија, тадашњег владике Банатског: „Сви знате оно што је Марко Миљанов говорио, да постоји разлика између чојства и јунаштва. Јунаштво је да браниш себе од других, а чојство је да браниш друге од себе. А светиња Божија, она је виша и од чојства и од јунаштва. То је – да себе и биће своје принесеш за друге, да себе до последњег атома свога бића жртвујеш за друге. То је врхунац и чојства и јунаштва...“

* * *

Кроз претходна три заседања покушали смо да из различитих аспеката осветлимо главне црте монашког живота – како оних које се тичу његовог унутрашњег садржаја, тако и оних у вези са уређењем спољашњег живота. Имајући у виду да су два велика јубилеја Манастира Преподобног Прохора била повод за ово сабрање, неопходно је било говорити и о искуству обнове православних манастира и монашких заједница у њима, као и о повезаности између напретка монаштва у једном народу и духовног стања тог народа и његових црквених заједница.

Тако смо у оквиру **четвртог заседања**, под називом „Монаштво као мерило духовне зрелости једног народа“ чули излагања архимандрита Никанора, игумана Манастира Светих Козме и Дамјана из Бугарске, о процвату и кризи монаштва у Бугарској у XIX и XX веку, и **јеромонаха Платона**, игумана

манастира Ступље, о историји женског општежића манастира Гомионица у периоду од средине 19. века до данас.

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕДЛОЗИ

Најбоља проповед монаха јесте његов врлински живот, говорио је Свети старац Пајсије Светогорац. Према томе, да би наш монашки позив испунио своје назначење, потребно је да Цркви и њеној пастви служимо првенствено чистотом свог монашког живота, која је најгласнија невидљива проповед, а потом и да у складу са својим моћима и расположивим средствима допринесемо њеној мисионарској и образовној делатности. Таква брига била је одувек својствена монаштву, као неодељивом члану богочовечанског тела Цркве. Стога је наша дужност да уложимо сваки напор у побољшању квалитета монаштва, како у погледу његове унутрашње снаге, тако и на плану спољашњих ангажовања под окриљем Цркве, какво представља и овај монашки симпозион.

„Слава Свесветоме Богу!“, узвикнуо је на почетку свог излагања митрополит Лимасоски Атанасије. „Има и данас душа које љубе Христа више од свега што овај свет пружа. Постоје мушкараци и жене, млађи и старији, који жуде за Жеником њихових душа и иду за Њим *куда год пође*.²⁶²⁷“ „Пре неколико година“ – сведочи нам мати Јелена, игуманија пиперска – „блаженопочивши митрополит Амфилохије је рекао: ’Право је чудо да ми уопште постојимо овдје, па да ништа и не радимо’.“ На њих се надовезује протосинђел Теофан уводном реченицом свог излагања: „Постојање манастира у наше време сведочи да је немогуће могуће – деловањем љубави Божије према човеку, оне љубави која *не престаје*²⁹.“

Дакле, и поред вековне борбе са непријатељем људског рода и чињенице да живимо у свету који живи по начелима потпуно супротним од идеала којима тежи монашки идеал, монаштво је опстало све до данас. Наравно, не својим силама, већ силом Онога који је сазидао Цркву своју, коју врата ада не могу надвладати²⁸. Због тога је наша дужност да овај небески дар непроцењиве вредности – монаштво – који смо наследили од наших светих предака сачувамо за оне који долазе после нас.

Као израз жеље да то заиста остваримо било је и ово монашко сабрање. Речју „Сабрање!“ отпочео је свој реферат отац Рафаило, игуман

манастира Подмаине, и наставио: „То је један од највећих подвига данашњице, јер живимо у временима кад једни другима окрећемо леђа.“ Слава Богу, Који нас је укрепио за овај подвиг! Али, држимо се речи Светог апостола Павла: *Што је за мном заборављам, а стремим за оним што је преда мном*.²⁹ На крају овог скупа, учесници су изнели и неке предлоге за будуће подухвате.

²⁶ Откр. 14, 4.

²⁷ Кор. 13, 8.

²⁸ Према: Мт. 16, 18.

²⁹ Фил. 3, 13.

Када су у питању овакве врсте монашких скупова као што је данашњи, од игумана Михеја смо сазнали да се у РПЦ сваке године организују најмање четири монашке конференције на нивоу целе Руске Цркве, док свака епархија такође може да организује скупове на својој канонској територији. Посебно смо имали прилику да о овоме разговарамо са игуманијом Јулијанијом, на крају њеног излагања. Она је изнела своје мишљење да су овакви монашки скупови неопходни ради сусрета православног монаштва из разних манастира и помесних цркава, као и међусобне размене искустава. Јер, тако чинећи, ми не радимо ништа ново, већ настављамо предање древних пустињака који су посећивали једни друге ради духовних поука. Па ако је њима то било потребно, зар нама није још више? Ове њене речи су на најбољи начин изразиле оно што смо и ми сами, учесници овог скупа, осетили.

Такође, монашке конференције једне помесне цркве не утичу позитивно само на њено монаштво, већ се благодатни утицај преноси и на остале. Мати Јулијанија је као најбољи пример за то навела међународни симпозион посвећен актуелним темама у женском монаштву, одржан у манастиру Жичи 2011. године, а на ком је и сама учествовала. Овај догађај, први у православној Цркви на ову тему, надахнуо је руске игуманије да убудуће сличне конференције организују и у Русији.

У духу свега наведеног, учесници данашњег монашког симпозиона су се захвалили Његовом преосвештенству епископу Пахомију, који је већ други пут у последње три године благословио да се у његовој епархији организује овакав догађај. Владика је са нама поделио своју жељу да од наредног празника Светог Прохора Пчињског у његовом манастиру сваке године буде организован овакав скуп.

Током разговора који је уследио на крају излагања игумана Рафаила,

изнета су мишљења о томе да би било душекорисно организовати један монашки симпозион на тему Добротољубља, као и на тему савремених српских духовника. Оба ова предлога наишла су на одобравање учесника.

Посебну пажњу привукло је излагање мати Јулијаније о раду Синодске комисије за манастире и монаштво РПЦ, где су учесници упознати са радом ове комисије на унапређењу монаштва у Русији. На крају је игуманија Јулијанија топло препоручила да се у СПЦ такође формира сличан одсек, који ће се бринути о унапређењу монаштва.

На крају рада међународног монашког симпозиона, поводом 950 година од оснивања манастира Преподобног Прохора Пчињског, сви учесници су узносећи хвалу Господу, Пресветој Богородици и Преподобном Прохору за успешан рад овог сабрања, заблагодарили домаћинима – Његовом преосвештенству епископу Пахомију и игуману архимандриту Методију, као и осталим члановима Организационог одбора.

Високопреподбни архимандрит Методије,
игуман манастира Хиландара